

**IMFi 2019. aasta IV artikli missioon:
Delegatsiooni Eesti-visititi kokku võttev avaldus**

4. november 2019

Kokkuvõttev avaldus kajastab Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) esindajate esialgseid tähelepanekuid üldjuhul liikmesriiki tehtud ametliku visiidi (ehk missiooni) lõpus. Visiidid toimuvad IMFi põhikirja [IV artikli](#) alusel (tavaliselt kord aastas) korraldatavate regulaarsete konsultatsioonide raames, mis on seotud IMFi vahendite kasutamise taotluse (IMFilt laenamise), IMFi järelevalve all olevaid programme käsitlevate arutelude või muu majandusseirega.

Ametiasutused on andnud nõusoleku kokkuvõtte avaldamiseks. Avaldus väljendab IMFi esindajate seisukohti, mis ei kajasta tingimata IMFi direktorite nõukogu vaateid. Missiooni esialgsete järelduste põhjal koostavad esindajad raporti, mis juhtkonna heakskiidu saamisel esitatakse IMFi direktorite nõukogule aruteluks ja otsuse tegemiseks.

Majanduskasv aeglustub, kuid on üldiselt heas seisus, mis tuleb kasuks ka riigi rahandusele. Kuna majandus ületab praegu potentsiaalset taset, tuleks hakata fiskaalset impulssi vähendama. Keskpikas vaates saab Eesti siiski kasutada oma märkimisväärset fiskaalruumi selleks, et toetada tootlikkust suurendavaid investeringuid ja struktuurireforme, mis võimaldaksid majandusel ka edaspidi kiiresti kasvada. Töövõimereform ja aktiivsed tööturumeetmed on aidanud tõsta töajõus osalemise määra, kuid majanduse kasvuvõime suurendamiseks on vaja tõsta tootlikkust, eriti kui võtta arvesse rahvastikusuundumusi. Makrofinantsjärelevalve raamistik on tugev, kuid makrofinantskeskkonna arengut tuleb ka edaspidi tähelepanelikult jälgida ning rahapesu ja terrorismi rahastamise (RP/TR) tõkestamise raamistikus, samuti piiriüleles järelevalves on paranemisruumi.

Majanduse olukord ja väljavaated

Majanduskasv on endiselt kiire, kuid eeldatavasti aeglustumas. 2019. aasta reaalse SKP kasvuks prognoositakse 3,2 protsenti (2018. aastal 4,8 protsenti). Kasvu toetab endiselt tugev eratarbimine. Nõrga välisnõudluse ja ehitussektori kasvu märkimisväärse aeglustumise mõjul on majandusaktiivsus vähenemas. Inflatsioon on madalamate energiahindade tõttu aeglustunud. Majanduse hea seis peegeldab leebet eelarvepoliitikat ja ekspansiivset rahapoliitilist keskkonda. Töötus on langenud erakordselt madalale, samas kui tööturureformid ja hoogne palgakasv on suurendanud töajõus osalemist. Majapidamiste võlakoorumus on küll üsna suur, kuid püsib stabiilne. Avaliku sektori netovõlg on negatiivne ning jooksevkonto endiselt ülejäägis.

Majanduse väljavaated püsivad optimistlikud, kuid prognoosiriskid on negatiivsed.

Lähiajal oodatakse jõudsa kasvu jätkumist, sest pingelise tööturu najal püsib eratarbimine tugev. Keskpikas vaates prognoositakse SKP kasvu aeglustumist potentsiaalse ehk pikaajaliselt jõukohase kasvu lähedale; kasvuvõimekust aga piiravad keskpikas vaates tootlikkuse tase ja pikas vaates rahvastikusuundumused. Inflatsioon on küll aeglustunud, kuid jääb prognoosi kohaselt siiski euroala keskmisest kõrgemaks. Väliskeskkonnas võib väliskaubandusriskide realiseerumine pidurdada Põhjamaade majanduskasvu ja eksporti, mis võib kahjustada kodumaiseid investeeringuid ja rahastamistingimusi. Põhjamaade rahastamistingimuste karmistumine võib mõjutada Eesti panganduse likviidsust ja rahastamist. Sisemajanduse teguritest võivad oskustöötajate puudus ja jätkuv palgasurve keskpikas vaates jätta jälje ettevõtete konkurentsivõimele. Rahapesuprobleemid on endiselt päevakorral ja võivad ka edaspidi põhjustada mainekahju.

Poliitikameetmed

Välise tasakaalustamatuse vähendamise kõrval tuleks võtta meetmeid tootlikkuse

suurendamiseks. Kuna toodangulõhe jääb lähivaates positiivseks, tuleks praegust ekspanstiivset eelarvepoliitikat koomale tõmmata. Eestil on siiski piisavalt fiskaalruumi selleks, et muuta eelarvepoliitikat kasvusõbralikumaks, tehes samas taristu arendamiseks ja elanikkonna kiire vananemisega seotud probleemide lahendamiseks vajalikke kulutusi. Kuna rahapoliitika jääb tõenäoliselt veel mõneks ajaks leebeks, tuleb soodsast intressikeskkonnast tulenevaid finantssektori riske vähendada makrofinantsjärelevalve meetmetega.

Eelarvepoliitika

2019. aastal jääb eelarvepositsioon tõenäoliselt eesmärkidele alla, mistõttu 2020. aastal tuleb seda jõulisemalt parandada. 2019. aastaks prognoosib missioon nominaalseks puudujäägiks 0,2 ja struktuurseks puudujäägiks 0,8 protsenti SKPst. Puudujääki süvendavad suuremad sotsiaalvaldkonna kulutused ja lisaraha eraldamine prioriteetsetele valdkondadele. Fiskaalruumi on siiski tublisti ning valitsussektori võlakoormus kõigest 8 protsenti SKPst. 2020. aasta eelarve struktuurseks puudujäägiks on kavandatud 0,7 protsenti SKPst. See on kooskõlas keskpika perioodi eelarve-eesmärgi ja riigieelarve seadusega. IMF soovib 2020. aastal puudujääki järsemalt vähendada, et 2017.-2019. aasta fiskaalset impulssi koomale tõmmata, pidades silmas endiselt suurt positiivset toodangulõhet. Selleks tuleks rohkem säästa jooksvate kulude arvelt.

Keskpikas ja pikas vaates peaks eelarvepoliitika andma panuse kasvuvõimekuse

suurendamisse. Kuna fiskaalruumi on piisavalt, on võimalik suurendada kulutusi teadus- ja arendustegevusele, tervishoiule, haridusele ning tootlikkust suurendavale taristule, püüdes samas lahendada Eesti ees seisvaid tõsiseid rahvastikuprobleeme. Keskpikas vaates võivad need kulutused struktuurset puudujääki veidi suurendada, kui prioriteetide ümberseadmiseks pole piisavalt võimalust. Suuremaid investeerimiskulusid peab aga täiendama avaliku sektori

kulutuste efektiivsuse paranemine. See eeldab avaliku sektori investeeringute tõhusamat juhtimist ning suuremat avaliku ja erasektori koostööd. Kuna kulused ja konkurentsivõimet survestab jätkuvalt kiire palgakasv, tuleb püüda selle poole, et avaliku sektori palgatõus oleks vastavuses tootlikkuse kasvuga.

Üksmeelselt leitakse, et pensionisüsteem tuleb üle vaadata, kuid II samba vabatahtlikuks muutmise küsimuses lähevad arvamused lahku. II samba tootlus on üldiselt olnud tagasihoidlik ja investeerimisvõimalused mitte eriti paindlikud. Pensionisüsteemi kavandatavate muudatustega nähakse ette, et osalejatele tuleb pakkuda rohkem valikuid, et suurendada investeringute tulusust, ja raha väljavõtmise võimalust. Probleemidele tuleks aga lahendus leida nii, et II sammas jääks siiski kohustuslikuks, kuna säästmisharjumused on alles arenemas ning II samba säästude täiendav roll on seetõttu äärmiselt oluline. Samuti tuleks selliste muudatuste puhul olla ettevaatlik makromajanduse stabiilsust ohustava mõju suhtes, mis võib kaasneda tarbimise järsu kasvuga, kui II samba säästud välja võetakse. Rahvusvahelisi kogemusi arvesse võttes soovitab missioon ettevaatlikumat lähenemist, mis hõlmaks i) kõnealuste muudatuste pikaajalise mõju analüüsi, ii) aktiivset ja laialdast arutelu, kuhu on kaasatud kõik huvirühmad, ja iii) protsessi iga etapi jaoks vajalike vahe-eesmärkide püstitamist.

Struktuurireformid

Kuna rahvastikusuundumused hakkavad tõenäoliselt majanduskasvu pärssima, tuleb tõhustada poliitikameetmeid tootlikkuse tõusu kiirendamiseks. Rahvastiku vananedes kahaneb tööjõud ja tootlikkus, mistõttu prognoositakse pikaajalise kasvu aeglustumist 2050. aastaks poole võrra. Edaspidi sõltub majanduskasv aina enam ettevõtete suutlikkusest tõsta töötaja tööviljakust, kuna tööhõive suurendamise võimalused on piiratud. Reformidest on käimas töövõimereformi läbivaatamine, tööjõu maksukoormuse alandamine ning elukestva õppe ja kutseharidussüsteemi kohandamine, et need vastaksid tööturu muutuvatele vajadustele. Missioon kiidab heaks kavade suurendada tööjõupakkumist aktiivsete tööturumeetmete laialdasema rakendamisega. Edaspidi tuleks suurendada ka teadus- ja arendusinvesteeringuid, reformida maksejõuetusõigust, et vabastada kapitali tootlikkuse suurendamiseks, ning jätkata majandusliku rände raamistiku paindlikumaks muutmist.

Ebavõrdsus on pärast viimast majanduskriisi vähenenud, kuid on siiski märkimisväärne. Ehkki majapidamiste sissetulekud on üldiselt jõudsalt kasvanud, on kasv viimase kümne aasta jooksul olnud eriti märgatav tulujaotuse ülemises osas. Nii suhteline vaesus kui ka vanemaealiste vaesus on suur. Ebavõrdsuse vähendamiseks on väga tähtis toetada vanemaealisi ja muid vaesusriskiga rühmi paremate sotsiaalsete turvavõrkudega. Siinkohal tuleb kiita käimasolevat tööd töötuskindlustushüvitise katvuse suurendamiseks, selle saajate ringi läbivaatamiseks ja töötuskindlustuse muutmist vastutsükllisemaks.

Naiste jaoks paremate majanduslike võimaluste loomine aitaks edendada võrdsust ja majanduskasvu. Sooline palgalõhe on üks suurimaid Euroopas. Kiiremini tuleb suurendada palkade läbipaistvust ja seda ka väljaspool avalikku sektorit. Naiste töajõus osalemise määr on arenenud riigi standardite järgi juba suhteliselt kõrge. Missioon tunnustab valitsuse hiljutisi algatusi naiste töajõus osalemise määra edasiseks tõstmiseks riikliku toe suurendamisega lastehoiuvõimaluste parandamiseks. Töajõus osalemise lõhe ja palgalõhe edasise vähendamisega saab tootlikkust pikas vaates märkimisväärselt suurendada. Samuti tuleks astuda samme selleks, et suurendada naiste esindatust juhtivatel ametikohtadel ja ettevõtete juhatustes.

Finantssektor

Finantsüsteem on tugev, kuid makrofinantskeskkonna arengut tuleb pidevalt jälgida. Pangad on piisavalt kapitaliseeritud ja kasumlikud ning täidavad vaevata likviidsusnõudeid. Finantssektori riske ja haavatavaid külgi tuleb siiski hoolega jälgida. Lähtudes laenu- ja nominaalse toodangu näitajatest, tuleks vastutsükliline kapitalipuhver jätta nulltasemele. Missioon kiidab heaks hüpoteeklaenude keskmise riskikaalu alampiiri kehtestamise 15 protsendi tasemel. Koos laenusumma ja tagatise suhtarvu, laenusumma ja sissetuleku suhtarvu ja maksimaalse laenuühikuga aitab see uus nõue parandada makrofinantskeskkonna vastupidavust võimalike šokkide, sh majapidamiste suurest laenukoormusest tulenevate šokkide suhtes.

Edusamme on tehtud ka RP/TR tõkestamise korra tugevdamisel. Rahapesujuhtumite uurimine ja lahendamine on nõudnud palju ressursse, kuna finantssektorit ähvardab mainekahju. Eesti on suurendanud maksimaalset trahvimäära, millega võib finantsasutusi RP/TR tõkestamise kohustuste rikkumise eest karistada, ning kavatses seda veelgi tõsta. Samuti on rakendatud lisaressursse ebaseadusliku rahaga võitlemiseks, antud välja arvukalt suuniseid järelevalve all olevatele üksustele ning vaadatud süvitsi läbi pankade riskiprofiilid. Finantsinspeksioon kasutab aktiivselt oma käsutuses olevaid võimalusi, sh ettekirjutuste tegemist ja tegevuslubade tühistamist, et innustada finantsasutusi täitma RP/TR tõkestamise kohustusi. Tunnustust vääriivatest algatustest tuleb mainida hiljuti heaks kiidetud strateegilise analüüsi keskuse loomist ning riikliku RP/TR riskihinnangu ajakohastamist, mis aitab Finantsinspeksioonil riskipõhist järelevalvet veelgi täiustada.

Eestis käimasolev reform RP/TR tõkestamise korra, sh järelevalve täiustamiseks on äärmiselt oluline selleks, et vähendada riske, mis võivad kahjustada finantssektori usaldusväärsust ja stabiilsust. RP/TR tõkestamise kohustuste eiramise eest rahaliste trahvide määramise protsessi tuleb tõhustada ning suurendada trahvi maksimummäära. Tuleb jätkata jõupingutusi selleks, et suurendada aastas inspekteeritavate finantsasutuste arvu, töötada välja riskipõhised sihipärased ja valdkonnakesksed kontrollid ja/või veelgi suurendada ressursse. Hiljuti heaks kiidetud strateegilise analüüsi keskus tuleb kiiresti ja täie

hooga tööle rakendada ja hoolitseda selle eest, et seal oleks vajalikuks riskianalüüsiks piisavalt eksperditeadmisi. Samuti peaks Eesti korraldama riigisiseseid arutelusid RP/TR tõkestamise järelvalve parema lõimimise ja konsolideerimise üle ELi või Balti- ja Põhjamaade tasandil ning valitsus sõnastama oma seisukoha selles küsimuses.

Missiooni liikmed tänavad Eesti ametiasutusi avameelsete arutelude ja külalislahkuse eest.